

binske fiziognomije (z nič manj zanimivim pojmom *physionomische Siedlungseinheiten*). Posebno obsežno poglavje obravnava strukturo in funkcijo današnje agrarne pokrajine, pri čemer seveda avtor vključuje razen naselja samega tudi zemljišče, njegov razdelitveni sistem (pri čemer je zanimiva, zelo umestna novost opredelitev posebnega razdelitvenega tipa na tleh nekdanje gmajne, t. i. *Allmendeaufteilungsflur*), oblike izrabe tal in še posebej kmetijski obrat kot funkcijsko enoto agrarne pokrajine. Poglavje se konča s poskusom opredelitve agrarnega prostora po njegovi intenzivnosti. Zaključno poglavje je posvečeno »aktualni dinamiki agrarne in gozdarske pokrajine« v celoti, kjer pridejo na vrsto preoblikovanja agrarne pokrajine (racionalizacija, rajonizacija, zložbe, arondacije, razselitve, spremembe v izrabi tal, nazadovanje kmetijske delovne sile, nazadovanje kmetijskih obratov, razvoj mehanizacije, spremembe v gozdarski izrabi, predvsem nove pogozditve itd.). Pri obravnavi sprememb v izrabi tal nimajo prednosti poljedelska tla, temveč se še posebna pozornost posveča sadjarstvu (z zanimivo označbo raznih tipov sadjarskih zemljišč — *Obstbaufuren*) in raznim oblikam zelenih površin.

V pravi poplavi regionalnih študij o preoblikovanju podeželja, ki jih doživlja Evropa, še posebno na nemškem jezikovnem ozemlju, se mi zdi Gallusserjeva študija zanimiva novost, morda celo izjema. To velja še posebno za nas, kjer smo, kakor se mi vedno bolj zdi, za spoznanje preveč zašli pod vpliv Münchenske »socialno-geografske« šole in njenih včasih preozkih in enostranskih aspektov. Tudi Gallusser sicer pojmuje »socialno geografijo« kot obravnavo razsoljitve vasi na »socialne skupine« in svoje vasi tudi kartira s tega vidika, ne šteje pa teh skupin kot glavnega predmeta svojega proučevanja, temveč kot enega od faktorjev, ki določajo ne samo socialno prostorsko diferenciacijo posameznih vaških delov, temveč tudi njihovo funkcijsko in še posebej fiziognomsko diferenciacijo. Fiziognomija naselja ni pri Gallusserju ob poudarku na notranji strukturi prav nič pozabljena ali potisnjena v ozadje, temveč ji je avtor posvetil posebno podrobno kartiranje. Pri tem pa niti ne gre samo za talni načrt, temveč za tipe hiš in gospodarskih poslopij, ki so v delu predstavljeni z obilico fotografskih posnetkov. Pravilno stoji Gallusser na stališču, da je »aktualnost« ali »aplikativnost« geografskega proučevanja preoblikovanj na podeželju ravno tudi v potrebi po smotrnem urejanju tudi čisto zunanje, gradbene podobe podeželskih naselij.

Še dva poudarka, ki prihajata v Gallusserjevi študiji močno do izraza, velja poudariti. V težnji za tem, da bi kot geograf, ki želi služiti tudi praktičnim potrebam, prenesel težišče čisto na »aktualnogeografsko analizo«, kakor je to poudarjeno že v podnaslovu, avtor zavešno in dosledno izloča historično-genetsko obravnavo naselij. S tem marsikdo od nas ne bo soglašal, ker vodi to pogosto k preveč deskriptivni opredelitvi podedovanih strukturnih in fiziognomskih oblik. Dokaz za to je ravno poglavje o poljski razdelitvi, kjer avtor sam ne more mimo genetske strani (prim, že omenjeno posebno opredelitev tipa *Allmendeaufteilungsflur*). Več našega soglasja bi doživel drugi avtorjev poudarek na uvodu v razpravo. Tam je namreč poudarjeno (str. 11), da področji, ki so že po svojem okolju, pa tudi po svojem razvoju v podrobnem tako diferencirana, kakršna je severozahodna Švica, nobena planiranju namenjena proučitev ne sme zajeti samo z »mišljenjem v abstraktnih modelih«, temveč se mora, če želi obvladati vso zapleteno množico dejstev, opreti na podrobno proučitev posameznih pojavov konkretne pokrajine, kar pomeni podrobno poznavanje strukturnih in razvojnih problemov v terenu samem in v stiku s prebivalstvom. Glede tega pa skoraj ne more biti razlike v stališču med geografom slovenskega podeželja in geografom podeželja v Švici.

Svetozar Ilešič

Aldo Pecora, Memoria illustrativa della carta della utilizzazione del suolo del Friuli-Venezia Giulia (Fogli 2 e 5 della Carta della utilizzazione del suolo d'Italia). Con una »Introduzione« del Carmelo Colamonico. Consiglio Nazionale delle ricerche, Roma 1970, strani 172 z 20 skicami.

Publikacija nas zanima z dveh vidikov, najprej kot sestavni del celotne italijanske izdaje karte izrabe tal in pripadajočih komentarjev, potem pa, ker obravnava nam najbližji predel Italije, avtonomno pokrajino Furlanijo-Juljsko Benečijo.

Odkar je bila leta 1952 na mednarodnem geografskem kongresu v Washingtonu postavljena shema za svetovno kartiranje izrabe tal, je teklo delo v tej smeri v raznih državah po različnih poteh in z različnim uspehom. Pri nas smo ga spoznali in začeli s posredovanjem Poljakov. Mislim pa, da je Italija (razen Anglije, od koder je izšla prvotna pobuda) edina dežela, kjer prevzemniki pobude niso zgrešili prvotnega namena, namreč dejanskega kartiranja izrabe zemlje za vso deželo v ustrezno generalizirani obliki. Od takrat, ko je energični vodja te akcije v Italiji prof. C. Colamonico, že l. 1952 predstavil svetovni javnosti prvi poskus italijanske karte izrabe tal v merilu 1:200.000 (v »Memorie di Geografia economica«, vol. VII, Napoli), je delo pod okriljem *Consiglio generale delle ricerche* in ob sodelovanju Generalne direkcije katastra, univerzitetnih geografskih inštitutov in italijanskega Touring Cluba teklo nepretrgoma in privedlo do kompletne izdaje karte v 26 velikih listih. Izdajo karte so spremljala sistematska besedila z značajem agrarno-geografskih monografij (*memorie regionali*) za področja posameznih listov. Serija teh »regionalnih komentarjev« se ni končala, doslej je izšlo 10 zvezkov, deseti med njimi, o katerem poročamo, obravnava Furlanijo in Juljsko krajino. Sestavil ga je prof. Aldo Pecora, direktor Inštituta za družbeno geografijo na univerzi v Rimu.

Knjiga je dejansko temeljita monografija agrarnogeografskih razmer v tej nam sosednji pokrajini. V uvodu k njej je prof. Colamonico razen historičata dela posrečeno poudaril, da rezultati takega podrobnega kartiranja točneje pokažejo resnično sliko kakor morda samo rezultati nove tehnike kvantitativnih raziskav, »ki pogosto dajejo preveč prostora statistiki, strpajo v okvir preozkih terminov neposredno poznavanje obravnavanega prostora ter radi zaidejo v teoretično špekulacijo in v oblikovanje modelov, ki imajo lahko le malo zveze s stvarnostjo«.

Monografija sestoji iz desetih poglavij, ki obravnavajo faktorje prirodnega okolja, »agrarne strukture«, najprej z vidika agrarne naseljenosti (naselja, demografija), nato z vidika zemljiško-posestnih razmer ter oblik in organizacije kmetijskih obratov, tehniške izboljšave v kmetijstvu (bonifike, namakalne naprave, mehanizacija), oblike izrabe tal in njihovo kartografsko predstavitev, nato posebej rastlinske kulture (pšenico, koruzo itd., krmno bazo) in drevesne kulture (vinsko trto, sadno drevje, murvo), gozdno odejo, gorske pašnike in travnike, zadnje poglavje pa daje sintetični pregled oblik izrabe zemlje in tipov agrarne pokrajine. Vsa poglavja so opremljena s preglednimi statističnimi tabelami in kartogrami. Analiza ima močan geografski, oziroma regionalni poudarek. Iz nje na vsakem koraku markantno stopa v ospredje ostri kontrast v izrabi tal med gorskim in ravninskim delom pokrajine Furlanije-Juljske Benečije; in čeprav je tisti del dežele, kjer je svet gričevnat ali niže hribovit (»Juljske Predalpe«, kar v glavnem ustreza temu, kar pri nas imenujemo »Beneška Slovenija«) v globalnem pregledu prištet h gorskemu delu, so vendar povsod dovolj podčrtane njegove prehodne poteze. Prav tako je dovolj podčrtana razlika med obsežnim prostorom Furlanije (v mejah Pordenonske in Videmske pokrajine), kjer je agrarna izraba tal še vedno močno v ospredju, ter med še danes italijanskimi predeli nekdanje »Juljske krajine«, ki ju zajemata mnogo manj obsežni Goriška in Tržaška pokrajina z večjo ali manjšo prevlado urbane ali vsaj močno suburbanizirane pokrajine.

V tem smislu je tudi statistično gradivo v besedilu in tabelah geografsko zelo uporabno razporejeno po vseh štirih osnovnih upravnih enotah (pokrajinah), razdeljenih dalje na pokrajinsko-geografske enote. V Pordenonski pokrajini so take enote zgornje, gorske doline Celline in Medune, gričevje ob srednji Cellini in Meduni ter ravnini med Cellino in Livenco ter med Tilmentom in Cellino. Videmska pokrajina je v svojem gorskem delu razdeljena na Zahodno Karnijo, Vzhodno Karnijo, gore ob Železni dolini

(*Canal del Ferro*), Kanalsko dolino in na gore visoke Beneške Slovenije (*Montagne dell'alta Slavia*). Gričevnati del Videmske pokrajine obsega Sandanielske griče in griče med Tilmentom in Idrijo (sem spada nizko beneškoslovensko podgorje), njen ravninski del pa osrednjo Furlansko ravnino, Videmsko ravnino, južno Furlansko ravnino in obrežno Furlansko nižino (*Bassa Friulana*). Goriška pokrajina je razdeljena na goriško gričevje (Brda), Krminsko ravnino in Spodnjesoško ravan. Tržaška pokrajina seveda ne potrebuje nadaljnje pokrajinske razčlenitve.

Se zanimivejša je za nas zaključna opredelitev glavnih tipov agrarne pokrajine, ki jih v njihovi regionalni razporeditvi prikazuje manjša skica, še lepše pa s svojimi prevladujočimi potezami v izrabi tal odsevajo iz barvnih znakov na ustreznem 2. in 5. listu italijanske karte izrabe tal. Ti tipi so v gorskem delu celotne avtonomne regije: 1. kraška agrarna pokrajina na Krasu (poljedelsko-pašniška), 2. gozdarska in pašniška pokrajina Furlanskih gorā, 3. dolinske kulturne oaze (*oasi vallive*) v Furlanskih gorah (nekaj posevkov, nekaj sadja, stalni travniki, najznačilnejši je ta tip v dolini Tilmenta med Ampezzom in Tolmečem) in 4. tip poljedelsko-pašniške pokrajine v flišnih beneškoslovenskih Julijskih Predalpah (pašniki, travniki, gozd, tudi kostanjev, živinoreja s propadajočimi planinami). V nižinskem delu pa so tipi oziroma regije opredeljeni takole: 1. Pokrajina »plant« (*pianata*), tradicionalna furlanska pokrajina samooskrbnega kmetijstva z drobno kmečko posestjo, s tradicionalnim kolobarjenjem žitnih rastlin (pšenice in koruze) s krmnimi površinami ter z značilnimi »plantami« oziroma »mešanimi kulturami«, z mnogo drevja, zlasti murve, brajde z vinsko trto. Taka pokrajina obsega zlasti osrednji del nižavja od Pordenona mimo Palamanove ter ravnino med Cedadam in Huminom. 2. Pokrajina čistih posevkov (*seminativi nudi*) z odprtimi žitnimi polji, s »plantami« samo okrog naselij; širi se v glavnem še vedno v suhem delu ravnine severno in južno od prejšnje. 3. Pokrajina »bonifik« v obrežnem nižavju, s pravilnimi širokimi polji in čistimi posevki, razen pšenice in koruze tudi s sladkorno peso, tobakom in zelenjavo. 4. Pokrajina čistih vinogradov, predvsem v podgorju Julijskih Predalp od Tarčenta mimo Cedada do Brd; posamezni otoki so tudi onstran Tilmenta (Casarsa della Delizia in drugje po ravnini). 5. Pokrajina t. i. *magredis*, peščenih neplodnih vršajskih nasutin ob Cellini in Meduni, nekaj bolj obdelana šele v najnovšem času.

Če smemo po delu Pecore sklepati na značaj in kakovost drugih zvezkov, ki so izšli kot komentar k italijanski karti izrabe zemlje, lahko sodimo, da je delo doseglo svoj čisti geografski cilj, ne da bi se pretirano spuščalo v ekonometrične in druge statistične igre.

Svetožar Ilešič

Leslie Symons, *Agricultural Geography*. New York — Washington 1967, X + 282 str., z 12 tabelami in 19 diagrami in kartogrami med besedilom).

Ceprav z nekajletno zamudo, je prav in koristno, da tudi v našem glasilu s kratko notico opozorimo na solidno zasnovani učbenik »agrarne geografije«, ki ga je napisal dr. L. Symons, profesor geografije na canterberijski (Canterbury) univerzi v Christchurch-u na Novi Zelandiji.

Knjiga, ki je napisana zelo pregledno in sistematsko, je razdeljena v tri dele. V prvem delu z naslovom »Naravno in družbeno okolje« je prikazan kritični pretres tistih dejavnikov v geografskem okolju, ki so v zgodovinskem razvoju vse do današnjih dni kakorkoli pomembneje vplivali na kmetijsko gospodarstvo. Podoba agrarnega gospodarstva v posameznih zgodovinskih obdobjih je zares plastično narisana. Sledi podrobnejši prikaz učinkov prvin naravnega okolja, ki jih avtor razvrsti v tri osnovne skupine (podnebje, prst in relief). Tretje poglavje prvega dela knjige pretresa pomembnost socialnih in gospodarskih dejavnikov za kmetijstvo. Tu se seznanimo z razvojem kmečkega sloja, z zemljiško posestjo; prikazan je pomen tržišča in prometnih sredstev za razvoj kmetijstva kakor tudi cene kmetijskih pridelkov, različni administrativni posegi države (uvozne restrikcije), pa delovna sila, mehanizacija oziroma specializacija in komercializacija kmetijstva itd. Poleg dru-